

ДОЦ. Д-Р БОНИ ПЕТРУНОВА, ЗАМЕСТНИК-МИНИСТЪР НА КУЛТУРАТА: НЕКА КМЕТОВЕТЕ, НА ЧИЯТО ТЕРИТОРИЯ ИМА ВЪЗСТАНОВЕНИ ПАМЕТНИЦИ, КАЖАТ КАК ТОВА СЕ Е ОТРАЗИЛО НА ТУРИЗМА И НА РАЗВИТИЕТО НА СЕЛИЩАТА И РЕГИОНИТЕ, КОИТО УПРАВЛЯВАТ

Да се отрича трудът на археолозите по Вила „Армира“, Нове, Бяла, Момчилова крепост, „Цари мали град“ е, меко казано, некоректно, категорична е доц. д-р Бони Петрунова

В рубриката „Дискусия“ в брой 8041 на вестник „Стандарт“ от 29 юни 2015 г. е публикувана статия на доц. д-р Бони Петрунова, заместник-министър на културата, озаглавена **„Призовавам кметовете да кажат как възстановените паметници повишиха туризма /За спасяването на културното наследство или за кожата на един директор/“**.

Ето и цялата статия на доц. д-р Бони Петрунова по актуалната тема за опазването и социализирането на културното ни наследство:

Вече няколко месеца в различни медии се повдига въпросът за "спасяването на българското културно наследство". Винаги когато са ме питали по тази тема, съм казвала своето мнение, без да навлизам в детайли, като единствената причина за това е желанието ми да проверя всички факти и твърдения. През целия този период нито Министерство на културата, нито направлението, което ръководя, е преставало да работи за тази кауза. Това, което очаквах обаче, е групата на апологетите за спасяване на културното ни наследство да подадат и заявят конкретни факти и въпроси, по които да проведем дискусия. Това, за съжаление, не се случва. Вместо да си поговорим за добрите и лоши практики, за

добрите и лоши проекти, да се назоват автори, проектанти, фирми изпълнители, общини, да се набележат мерки. Уви! Вместо това в медийното пространство упорито се лансират няколко "мантри", които изцяло или в голямата си част не отговарят на истината. А те са: С европейски пари се руши недвижимо културно наследство! Всички проекти са лоши, не се базират на научни данни! Правят се бутафории! За всичко е виновен Божидар Димитров и, разбира се, Министерство на културата.

Всичко това и особено сигналите до централата на ИКОМОС, както и включването на известни личности, чието творчество харесвам, но трябва да отбележа, че не познават нито Закона за културното наследство, нито проучването на паметници, ме накара да поставя и аз на свой ред някои въпроси.

Известно ли е на членовете на новоучредения Форум културно наследство и на неговите поддръжници, че поне три от цитираните от тях конвенции не са ратифицирани в България и че това е една от основните грижи на сегашното ръководство на МК? Известно ли им е, че Венецианската харта за консервация и реставрация на ИКОМОС (1964), според която реставрацията се основава на "респект към оригинала", е сериозно оспорвана от редица европейски експерти в тази област и предстои да бъде актуализирана, въпреки че тя не забранява пълната реставрация на паметниците? Там в твърде поетичен стил се казва, че реставрацията трябва да спре там, където започва хипотезата. Но в следващите изречения се подчертава, че ако технологични или естетически причини налагат пълно възстановяване, то следва да се означава по подходящ начин старото от новото строителство. В България имаме технологичните причини (температурни разлики лято-зима от +40 до -38 градуса), имаме и естетическите. По същите причини тече пълна реставрация на църкви, крепости и замъци, дори на антични храмове в Белгия, Италия, Франция, Германия, Гърция, Турция, Република Македония и къде ли не още в Европа.

Известно ли е, че цялата процедура по одобряване на който й да е проект се извършва по Закона за културното наследство на България, като в основата на проектите стоят докладите на археолозите проучватели и становищата на всички специалисти, които имат отношение към такъв вид дейност. Е, ако някъде някой си е позволил да не комплектува и съгласува по този начин своя проект, то нека членовете на форума кажат името му и аз им гарантирам, че МК ще съдейства за това този екип да си понесе последствията.

Не е много коректна и констатацията, че: "Реставрацията

унищожават "автентичното" културно-историческо наследство". Като археолог заявявам, съвсем отговорно, че голяма част от нашето наследство от Античността и Средновековието като сгради (крепости, антични храмове и стадиони, замъци, църкви и манастири) едва се подава над земята. Археолозите са щастливи, когато намерят запазена стена над един метър. "Автентиката" при 99% от паметниците се състои от основите на сградите (два-три реда камъни) или дори отпечатъка им в земята, като в повечето случаи и те са компрометирани или преустройвани през османския период и след Освобождението. Няма нито какво да се види, нито какво да се пази "всред ниската тревна растителност", която в повечето случаи е по-скоро буйна и чиито корени рушат и малко останалите оригинални стени. В същото време при археологически проучвания се откриват всички данни за характера, датировката, екстериора и интериора на сградата, което задължително се залага като подробен доклад при изработването на проект. Повтарям, че ако някой си е спестил този доклад, то трябва да се каже името му. Но да се отрича трудът на такива археолози като доц.д-р Гергана Кабакчиева /Вила Армира до Ивайловград/, доц. д-р Евгения Генчева /Нове/, доц. д-р Валери Йотов /Бяла/, проф. Маргарита Ваклинова /Момчилова крепост до Смолян/, Веселин Хаджиангелов /Цари мали град/... е меко казано, некоректно. Призовавам колегите археолози да сигнализират за тези случаи, в които научните им доклади не са взети под внимание при изработването на проектите или при реализирането им!

Истината е, че липсата на консервация е всъщност една от основните причини, довели до разрушаването и на малкото останало от "автентиката", особено в годините на прехода. Къде бяха тогава членовете на форума? Дали част от тях не подписваха проекти или работеха в престижни държавни структури, отговарящи за културното наследство. Това може да се провери и трябва да го проверите, преди да им се доверите.

Друго твърдение, което подвежда дори интелигентните хора, е, че нямаме документални свидетелства за това как са изглеждали най-масовите реставрирани обекти в България - крепостите и църквите!? Това категорично не е вярно. Съществуват стотици гравюри, дори фотографии - много крепости са разрушени след 1919 г. след едно тъжно решение на правителството на Стамболийски. Нещо повече - в резултат на проучванията се знаят и технологиите и материалите, с които са изградени обектите. Някои от паметниците имат прекрасни аналози в съседните страни, запазени до покрив, и това е добре известно на авторите на проектите. Но странно защо и те си мълчат и търпят да ги обвиняват в некоректни проекти.

Освен всичко, макар и малко, има и запазени почти изцяло

недвижими паметници, за които няма нужда от хипотеза: Лютица край Ивайловград, Навзикон край с.Мезек, Буколеон край с.Маточина, Кипилово кале край Елена, Диоклецианопол (Хисар), Созопол, Несебър и т.н. и т.н. Тези, които твърдят обратното, да си припомнят, че незнанието не е оправдание.

А сега и за Божидар Димитров!? Той никога не е правил проекти, нито ги е одобрявал, нито ги е изпълнявал, нито е получавал хонорари. Защото не е бил в такава служебна позиция да го прави. Той просто е казвал своето мнение и е представял своите идеи като историк и професионалист. Това никога не е съборило нито един паметник, както и не е основание да бъде заплашван с пребиване. Да припомням ли, че все пак сме демокрация и в научните среди споровете не се решават с освирквания и юмруци, а с аргументи. Вярно е, че понякога изказът му е доста атрактивен. Без да го хваля за това, го разбирам, защото това е човек патриот, който е посветил живота си на българското културно наследство и е болезнено чувствителен към неистините.

Разбира се, ако не се плъзгаме към ниските нива на хейтърство и лъжи, дискусиата има и положителни страни. Така например наистина археолозите и историците задължително трябва да участват в колективите, подготвящи проектите за реставрация. Както и да съдействат на всеки етап на реализирането на проектите. Фирмите изпълнители, както и кметовете, които възлагат, не трябва да избягват участието на експертите, а да го търсят и настояват. Това ще бъде една от гаранциите за добре и правилно възстановени паметници.

Тук е мястото да се каже, че не ми е известно в досегашните реставрации да е използван итонг, картон или шперплат. Използван е камък от кариерите, откъдето е всъщност вземан в древността. Вече споменах в няколко интервюта, че печалните примери с Пернишката крепост и Патриаршеската базилика в Преслав представят една модерна технология за олекотени конструкции, чието предимство е, че лесно могат да бъдат демонтирани. Тези проекти са съгласувани от арх. Кандулкова в качеството ѝ на директор на НИНКН. Колкото до архитект Кръстев, неговият приятел от детинство Недялко Йорданов е публикувал обширната му експертна дейност, която поражда само един въпрос: къде бяхте, архитект Кръстев, в периода 2001- 2009 година, когато са одобрени голяма част от критикуваните от Вас и форума проекти!? Дали не е трябвало да реагирате тогава, или днес просто разчиствате лични сметки?

В заключение, Министерството на културата традиционно е

подкрепяло и подкрепя конструктивния диалог с неправителствените организации и граждански сдружения във всички области на културния живот в страната. Тази прозрачност в работата ни може да се докаже със съставите на експертните съвети към министъра на културата, различните работни групи, комисии и други експертни формирания. Това е принципна политика, която се провежда и в областта на опазване на културното наследство. Представители на част от организациите, които са обявени като учредители на Форум културно наследство, активно участват при взимане на решенията, свързани с формиране на политиката, нормативната база, издирването, проучването и опазването, оценката и методите за опазване на културното наследство. Такива са: Асоциация на българските археолози; Асоциация на реставраторите в България; Български национален комитет на ИКОМОС; Софийски университет "Св. Климент Охридски"; Университет по архитектура, строителство и геодезия; Съюз на архитектите в България (САБ); Съюз на българските художници (СБХ); Институт за изследване на изкуствата при БАН; Камара на архитектите в България (КАБ) и Националната художествена академия. Министерството на културата привлича като сътрудници и отделни изявени експерти в различните области и в частност при решаване на полидисциплинарната проблематика на опазването на културното наследство. Това широко участие създава условия и дава възможност на ръководството на министерството, при пълна прозрачност и с широк консенсус, да взима експертните решения в сферата на културата. Така се осигуряват условия за стимулиране на дълбоко присъщия демократизъм на творческата дейност, като се преодоляват опитите за диктат и лични амбиции за вождизъм и месианство.

Накрая искам да призова всички кметове, на чиято територия има възстановени паметници, за мнение как това се е отразило на туризма, икономиката и развитието на селищата и регионите, които управляват? Аз имам тази информация, но е време и те да се включат в дискусиата, защото туристите ще отидат в други страни да гледат други паметници, нищо че са възстановени до зъбер и до покрив.

© Министерство на културата на Република България, 2006-2018